

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Досліджується стан вітчизняного страхового ринку в сучасних економічних умовах. Розглянуті основні тенденції його розвитку.

Ключові слова: страховий ринок, концентрація страхового ринку, активи страхових компаній, страхові внески, страхові виплати, перестраховування.

Исследуется состояние отечественного страхового рынка в современных экономических условиях. Рассмотрены основные тенденции его развития.

Ключевые слова: страховой рынок, концентрация страхового рынка, активы страховых компаний, страховые взносы, страховые выплаты, перестрахование.

The state of the domestic insurance market in the current economic conditions is investigated. The main trends of its development are considered.

Keywords: insurance market, insurance market concentration, the assets of insurance companies, insurance premiums, insurance payments, reinsurance.

Постановка проблеми. Динамічність та постійний розвиток сучасного світу, глобалізаційні та інтеграційні процеси, а також зростання конкуренції на страховому ринку сформувавши нові виклики як для світової системи страхування в цілому, так і для національного ринку страхування послуг. Вітчизняний страховий ринок є одним з найперспективніших на пострадянському просторі. Адже на сьогоднішній день послугами українських страхових компаній користується лише невелика частка населення. Така непопулярність страхування пояснюється відносно низькою якістю страхових послуг і, як наслідок, недовірою населення до вітчизняних страховиків.

Невирішені частини проблеми. Серед найважливіших завдань, що ставить сьогодні перед українським та світовим страховими ринками варто виокремити:

- покращення показників відтворення капіталу страхових компаній;
- розробка ефективної системи управління ризиками в масштабах всієї страхової компанії;
- визначення нових інвестиційних пріоритетів страховиків;
- розвиток інфраструктури страхового ринку;

- розвиток та використання нових можливостей у сфері пенсійного, медичного та агрострахування;
- підвищення страхової культури та фінансової освіченості громадян і учасників страхового ринку.

На скільки вищезазначені завдання є актуальними для національного страхового ринку свідчать сучасні тенденції його розвитку.

Метою статті є визначити новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України.

Вклад основного матеріалу. На сьогодні вітчизняний ринок страхових послуг є одним з найбільш капіталізованих у порівнянні з іншими небанківськими фінансовими ринками. Станом на перше півріччя 2011 року на Україні зареєстровано 446 страхові компанії, серед них 381 компанія, що займається ризиковими видами діяльності та 65 компаній зі страхування життя.

Концентрація страхового ринку за надходженням валових страхових премій є дуже високою. Можна сказати, що вітчизняний страховий ринок є частково монополізованим.

Монополізація страхового ринку за надходженнями валових страхових премій відбувається першою десяткою провідних національних страхових компаній (табл. 1).

Таблиця 1. Концентрація страхового ринку за I квартал 2011 р.

Перші (Тор)	Страхування "Life"		Страхування "non-Life"		
	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн.грн.)	Частка на ринку, %	Кількість страхових компаній, які більше 50% страхових премій отримали від перестраховувальників
Тор 3	124,2	49,9	1423,9	24,4	3,0
Тор 10	210,6	84,5	2492,4	42,6	7,0
Тор 20	239,1	96,0	3451,0	59,1	9,0
Тор 50	249,1	100,0	4763,2	81,5	12,0
Тор 100	x	x	5477,8	93,7	15,0
Тор 200	x	x	5816,3	99,5	18,0
Всього по ринку	249,1	100,0	5843,8	100,0	26,0

*Джерело: [1]

Як свідчать наведені дані, фактично 93,7% страхових премій акумулюють 100 перших страхових компаній. Перші двадцять компаній зі страхування життя займають 96% своєї ринкової ніші. А доля 181 компанії за ризиковими видами страхування складає менше 1% надходжень страхових платежів.

Така висока концентрація страхового ринку свідчить про те, що вітчизняна економіка переобтяжена великою кількістю страхових компаній, частка з яких навіть не здатна надавати якісні страхові послуги, розраховува-

тися за власними зобов'язаннями та взагалі конкурувати за хоча б невеликий сегмент ринку. Користуючись досвідом розвинених європейських країн Україні слід в рази зменшити кількість страхових компаній, залишивши лише найсильніших.

У сучасних умовах активи страхових компаній зростають достатньо швидкими темпами. На сьогоднішній день їх активи займають 60% від загального обсягу активів небанківських фінансових установ (рис. 1).

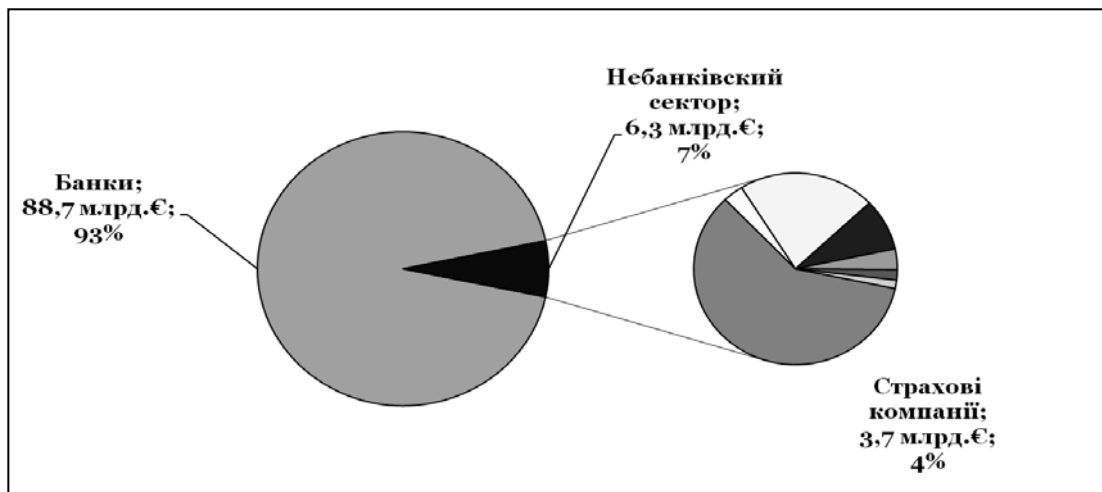

Рис. 1. Загальні активи фінансового сектору України станом на перше півріччя 2011 р.

*Джерело: складено автором на основі [1]

Як видно з рисунку, основними гравцями вітчизняного фінансового ринку залишаються банки. Їх частка в загальному обсязі фінансових активів складає 93%. Однак не варто недооцінювати страховий сектор економіки, який в динаміці має позитивні темпи приросту, а також потужний потенціал розвитку.

Європейська інтеграція чинить значний вплив на національний ринок страхових послуг. У першу чергу, це виявляється у присутності іноземного капіталу у статутних капіталах страхових компаній.

Так, станом на перше півріччя 2011 року було зареєстровано 115 страхових компаній з іноземним капіта-

лом, тобто 25,8 % із всіх зареєстрованих страховиків. Із них 87 страхових компаній з ризикових видів страхування і 28 – компанії зі страхування життя. Кількість страхових компаній із 100%-им іноземним капіталом в порівнянні з 2010 роком не зростає і складає 17 страхових компаній. Частка іноземного капіталу у статутних капіталах страхових компаній України складає 4,3 млрд. грн. або 31,9% (374,8 млн. євро).

Для порівняння, частка іноземного капіталу у статутних капіталах страхових компаній зарубіжних країн світу представлена у таблиці 2.

Таблиця 2. Частка іноземного капіталу в статутних капіталах страхових компаній в розрізі країн світу станом на 30.06.2011

Країна	Млн. євро
Великобританія	64,3
Російська Федерація	50,9
Польща	29,2
Австрія	28,5
США	18,7
Нідерланди	16,8
Франція	7,9
Швеція	1,7
Швейцарія	0,8
Інші країни	156,1
Всього	374,8

*Джерело: складено автором на основі [1]

Думки експертів щодо впливу іноземного капіталу на український страховий ринок є досить суперечливими. Наприклад, для споживачів страхових послуг іноземний інвестор здатен значно розширити лінійку страхових послуг, підвищити їх якість, а також суттєво знизити вартість страхових продуктів у порівнянні з вітчизняними аналогами. Для страховиків прихід іноземного капіталу пов'язаний з появою нових технологій, підвищенням рівня професіоналізму кадрів, впровадженням ефективною системи ризик-менеджменту компанії тощо.

З іншого боку концентрація іноземного капіталу на страховому ринку України в кінцевому підсумку призводить до переслідування інтересів країни-інвестора.

В 2011 році на страховому Україні ринку відбулося незначне поживлення, при цьому показники ще не досягли докризових значень.

Основні показники розвитку страхового ринку в Україні наведено на рисунках 2, 3.

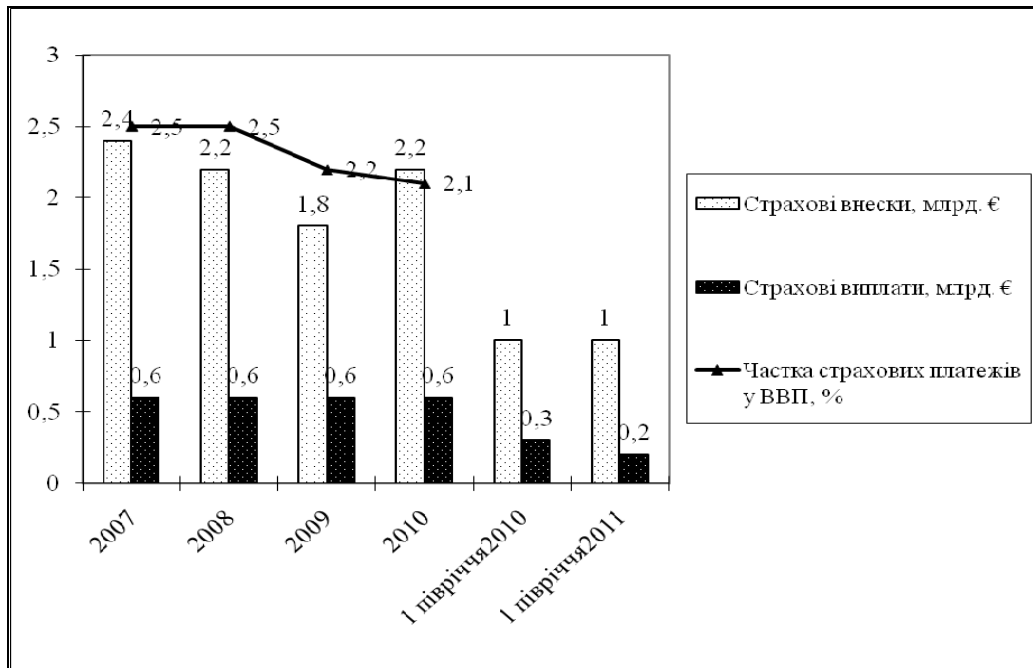

Рис. 2. Основні показники розвитку страхового ринку в Україні

*Джерело: складено автором на основі [2]

Як видно з рисунку 1, валові страхові виплати зменшилися на 8,3%, чисті виплати – на 8,6%. Серед причин, що призвели до цього, можна зазначити наступні:

- зменшення на 8,7% чистих страхових виплат з автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена карта");

- зменшення на 28,5 % виплат по страхуванню фінансових ризиків;
- зменшення на 85,4% виплат по страхуванню кредитів.

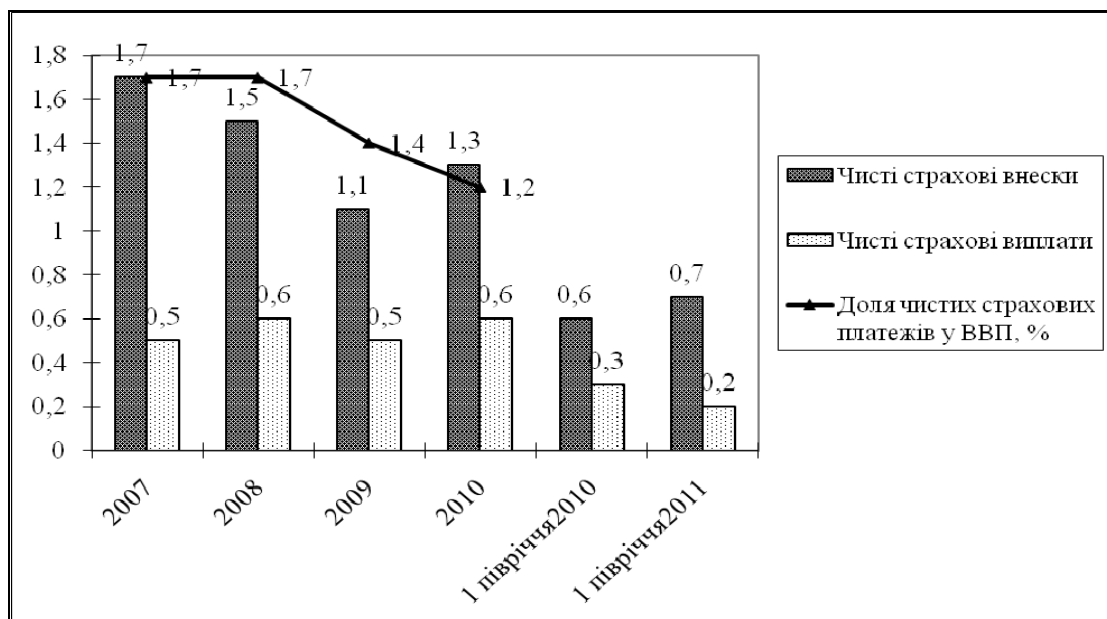

Рис. 3. Основні показники розвитку страхового ринку в Україні

*Джерело: складено автором на основі [2]

Основним чинником, що призвів до зростання валових страхових премій в минулому році стало збільшення обсягів внутрішнього перестраховання (в порівнянні з 2010 роком на 55,4%). Разом з тим відстежується тенденція зменшення питомої ваги чистих страхових премій в валових (2008 рік – 69,3%; 2009 рік – 67,3%; 2010 рік – 58,5%; 2011 рік – 50,3%).

На ці тенденції досить сильно вплинули зміни, що відбулися за окремими видами страхування:

- зростання чистих премій зі страхування життя (на 51,4%);
- зростання чистих премій зі страхування фінансових ризиків (на 39,8%);
- зростання чистих премій з медичного страхування (на 19,6%).

Сучасні тенденції в сфері перестраховання представлено у таблиці 3.

Таблиця 3. Стан перестраховання на 30.06.2011

	1 півріччя 2010	1 півріччя 2011	Темпи приросту
Сплачено на перестраховання, у тому числі:	471,4	349,1	-25,9%
– перестраховикам-резидентам	419,6	298,2	-28,9%
– перестраховикам-нерезидентам	51,7	50,8	-1,7%
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	24,2	18,4	-2,4%
– перестраховиками-резидентами	15,1	4,3	-71,5%
– перестраховиками-нерезидентами	9,23	14,1	52,6%

*Джерело: складено автором на основі [1]

Темпи приросту премій і виплат у перестрахованні є від'ємними порівняно з 2010 роком. Такий спад активності свідчить про невідповідність українських перестраховиків викликам сучасності, а також про слабшання ринку перестраховання.

Отже, в нових економічних умовах можна виділити наступні характеристики вітчизняного страхового ринку.

У відповідь на виклики світової глобалізації та інтернаціоналізації український страховий сектор відчуває достатньо сильний вплив іноземного капіталу, позитивними сторонами якого є поява нових страхових продуктів та зниження вартості страхових послуг.

Низькі ставки інвестиційного доходу, а також відсутність привабливих для страховиків інвестиційних інструментів змушує останніх переглядати основи своєї інвестиційної політики і шукати нові сфери вкладання тимчасово вільних коштів.

Однією з найбільших проблем національної системи страхування є недовіра населення до страхових компаній і продуктів, що ними пропонуються. Маючи негативний досвід вкладання коштів у довгострокові фінансові продукти, споживачам стає властиво зберігати заощадження у короткострокових банківських вкладах, або взагалі не віддавати їх на зберігання. На думку експертів, має минути не менше 5 років стабільного росту фінансової системи, перед тим як довіра споживачів знову повернеться на до кризовий рівень.

До загальних проблем власне страхового ринку можна віднести: недосконалість законодавчої бази (в т. ч. податкового законодавства, державного нагляду за страхуванням життя), відсутність дієвих гарантій для страхувальників у разі банкрутства страхових компаній, монополізація окремих секторів страхового ринку, недостатнє регулювання страхового посередництва, недорозвиненість довгострокового страхування, низький

рівень національного перестрахового ринку, високий рівень тіньової економіки (шахрайство страхувальників, фіктивне перестраховання).

Не можна залишати поза увагою чисто страхові виклики сучасності – ризики, які пов'язані з недостатністю страхових премій, зокрема в страхуванні нерухомості, медичному страхуванні, авто страхуванні; недостатністю страхових резервів (за обов'язковими видами страхування недорезервування знаходиться на рівні 20-25%; не є сформовані в достатній мірі резерви по сільськогосподарським ризикам, не формуються резерви катастроф).

Залишилися невирішеними проблеми, що пов'язані з операційними ризиками (ризик персоналу, інформаційний ризик, бухгалтерські і правові ризики), а також ризики ліквідності, що пов'язані зі зменшенням грошових потоків, зростанням дебіторської заборгованості, неякісними активами і, як наслідок, невиконанням поточних зобов'язань, зниженням рейтингів компаній, і взагалі – втратою бізнесу.

Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагоженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, з іншого боку страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

1. Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2011 року FORINSURER Інтернет-журнал про страхування. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00390.pdf>
2. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/734.html>

Надійшла до редколегії 12.03.12

УДК 338.46:36

Р. Пікус, канд. екон. наук, доц. (КНУ імені Тараса Шевченка),
А. Ігнатюк, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СТРАХОВА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ СТРАХОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

В статті розглянуто основні тенденції розвитку страхової освіти в Україні, визначено її зміст і завдання, основні форми як фактору підвищення страхової культури суспільства.

Ключові слова: страхування, страхова освіта, страхові продукти, страхова культура.

В статье рассматриваются основные тенденции развития страхового образования в Украине, определяются его содержание и задания, основные формы как факторы повышения страховой культуры общества.

Ключевые слова: страхование, страховое образование, страховые продукты, страховая культура.

Current trends in education in the insurance field in Ukraine are studied. The essence, tasks and forms of education as the major factors of the society insurance culture are discussed.

Key words: insurance, education in the insurance field, insurance products, insurance culture.

Постановка проблеми. Одним із найбільш важливих і складних завдань, які в найближчій перспективі слід вирішувати як українському так і європейському страховому ринку є розвиток страхової культури громадян та підвищення фінансової освіченості учасників страхового ринку.

Більшість проблем страхового ринку можна звести лише до одного фактору – низького рівня страхової культури в широкому розумінні, що проявляється через:

- низький рівень страхової культури страхувальників;
- низький добровільний попит на продукти добровільного страхування;